

WOJCIECH MACHAŁA*

Utwór naukowy a komercjalizacja rezultatów twórczych w świetle prawa o szkolnictwie wyższym

Budowanie gospodarki opartej na innowacyjności zajmuje poczesne miejsce w programach wszystkich opcji politycznych. W epoce kurczących się zasobów naturalnych i problemów demograficznych ten kierunek rozwoju zdaje się nie mieć alternatywy. Ważną rolę w procesie tworzenia innowacji mogą i powinny odgrywać uczelnie wyższe z uwagi na posiadany potencjał intelektualny i zaplecze badawcze. W niniejszym artykule przeanalizowano konflikt norm wynikających z regulacji prawa autorskiego i przepisów regulujących komercjalizację przez uczelnie wyższe m.in. programów komputerowych, baz danych i wyników prac rozwojowych (określanych w dalszej części jako „rezultaty twórcze”), Konflikt ten stanowi potencjalną przeszkodę dla sprawnego przebiegu procesu tworzenia i eksploatacji rozwiązań innowacyjnych.

Jednym z haseł projektu nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (dalej „PSW”)¹ z 2014 r. było tzw. „uwłaszczenie” pracowników nauki, czyli wprowadzenie jednoznacznych regulacji potwierdzających ich prawa względem wyników prowadzonej działalności naukowej. W uzasadnieniu projektu można przeczytać m.in.: „Wprowadzone zostaną rozwiązania przewidujące gwarantowanie pracownikowi uczelni publicznej, praw własności intelektualnej do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych powstałych w ramach wykonywania obowiązków ze stosunku pracy w tej uczelni.”² W toku prac

* DR HAB. WOJCIECH MACHAŁA – Katedra Prawa Własności Intelektualnej i Dóbr Niematerialnych, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski; e-mail: w.machala@wpia.uw.edu.pl

¹ Ustawa z dn. 27.07.2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst pierwotny opublikowany w Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365.

² Druk sejmowy nr. 2085 z 17.01.2014, dostępny na <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2085>, 9.06.2017.

ustawodawczych proponowany art. 86d ustawy przeszedł jednak zasadniczą metamorfozę. W miejsce kategorycznej normy przyznającej pracownikom prawa własności intelektualnej względem wyników badań naukowych lub prac rozwojowych (rezultatów twórczych) powstałych w ramach wykonywania obowiązków ze stosunku pracy w tej uczelni w uchwalonym tekście nowelizacji znalazło się rozwiązanie kompromisowe, zabezpieczające w większym stopniu interesy zatrudniającej pracownika naukowego uczelni.

Obowiązujący art. 86d PSW stanowi mianowicie, że „Do wyników:

1) badań naukowych będących wynalazkiem, wzorem użytkowym, wzorem przemysłowym lub topografią układu scalonego, wyhodowaną albo odkrytą i wprowadzoną odmianą rośliny,

2) prac rozwojowych powstałych w wyniku wykonywania przez pracownika uczelni wyższej obowiązków ze stosunku pracy oraz do *know-how* związanego z tymi wynikami stosuje się art. 86e-86h.”³

Z uwagi na historyczny charakter pierwotnej wersji art. 86d PSW jedynie na marginesie warto zauważyć nonszalancję autorów projektu w tym zakresie. Bez koniecznej refleksji systemowej autorzy ci uznali *a limine* wyniki badań naukowych i prac rozwojowych za przedmiot praw własności intelektualnej. Było to niebezpieczne uproszczenie, które potencjalnie rodziło liczne wątpliwości i pytania o właściwe zastosowanie. N.p. projekt posługiwał się pojęciem „prawa własności intelektualnej”, które nie występowało wcześniej w polskim języku prawnym i tylko na podstawie wypowiedzi doktrynalnych można byłoby wnieść, że chodzi o prawa twórcy wynalazku, wzoru użytkowego i przemysłowego, znaku towarowego, odmiany roślin, topografii układu scalonego oraz prawa autorskie i pokrewne. Po drugie, w świetle norm regulujących poszczególne typy praw własności intelektualnej wyniki badań naukowych i prac rozwojowych niekoniecznie kwalifikowały się jako przedmioty ochrony; najlepiej tezę tę obrazuje zestawienie pojęcia wyniku badań naukowych z treścią art. 1 ust. 2¹ ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, stanowiącego, że nie podlegają ochronie prawnoautorskiej idee, odkrycia, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne.

Przepisy ustawy, do których odsyła przytoczony powyżej art. 86d, regulują pewne kwestie dotyczące komercjalizacji przez uczelnię wyższą wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz prawa i obowiązki pracownika naukowego związane z procesem komercjalizacji.⁴ W szczególności, ustawa

³ Nowelizacja PSW z 11.07.2014 r. opublikowana w Dz.U. z 2014 r. poz. 1198.

⁴ Regulacje te zostaną w dalszej części przedstawione w sposób skondensowany, z naciskiem na unormowania istotne dla ustalenia statusu prawnego utworów naukowych, powstających w wyniku wykonywania przez pracownika naukowego obowiązków ze stosunku pracy. Zob. szerzej: M.Salamonowicz *Prawna regulacja komercjalizacji własności intelektualnej publicznych szkół wyższych* Warszawa 2016.

wprowadza obowiązek zgłaszania przez pracownika zatrudniającej go uczelni osiągniętych wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz związanego z nimi know-how (art. 86e ust. 1 zd. 1 PSW). Zgłaszając wynik badania lub pracy (względnie w terminie 14 dni od zgłoszenia), pracownik może złożyć pisemne oświadczenie o swoim zainteresowaniu przeniesieniem na jego rzecz praw do tych wyników.⁵ W takim przypadku uczelnia podejmuje w terminie 3 miesięcy decyzję w przedmiocie komercjalizacji wyniku badania lub pracy rozwojowej (art. 86e ust. 1 PSW), a w przypadku decyzji negatywnej, tzn. o rezygnacji z komercjalizacji zgłoszonego wyniku lub pracy, przedstawia pracownikowi ofertę zawarcia bezwarunkowej i odpłatnej umowy o przeniesienie praw do wyników badań naukowych, o których mowa w art. 86d, oraz prac rozwojowych (i know-how związanego z wynikami tych badań i prac). Górna granica wynagrodzenia przysługującego uczelni z tytułu przeniesienia praw, o którym mowa powyżej, jest określona ustawowo w wysokości 5% miesięcznego wynagrodzenia za pracę w gospodarce narodowej w roku poprzednim (art. 86e ust. 2 PSW). Nieprzyjęcie przez pracownika oferty przeniesienia na jego rzecz praw do wyników badań naukowych i prac rozwojowych skutkuje – zgodnie z art. 86e ust. 3 PSW – tym, że prawa te przysługują uczelni. Ustawodawca jest w tym miejscu niekonsekwentny, jeśli by bowiem kierować się dosłownym brzmieniem art. 86e ust. 3 należałoby przyjąć, że prawa do wyników badań i prac rozwojowych uczelnia nabywa dopiero z chwilą nieprzyjęcia przez pracownika oferty ich przeniesienia. Byłaby to jednak konstatacja absurdalna, ponieważ w takim przypadku nie istniałaby przyczyna prawna dla składania oferty, o której mówi art. 86e ust. 2 (przedmiotem takiej oferty byłoby bowiem prawo, które oferentowi nie przysługuje i w związku z tym nie może go przenieść). Dlatego, kierując się dyrektywami wykładni systemowej i funkcjonalnej, należy przyjąć, że prawa do zgłoszonych wyników badań naukowych i prac rozwojowych przysługują uczelni zatrudniającej pracownika naukowego od momentu ich zgłoszenia (a może wręcz od uzyskania tychże wyników?)⁶, jedynie za wyjątkiem sytuacji określonych w art. 86e ust. 4 PSW (n.p. w przypadku badań lub prac zleconych).

⁵ Treść art. 86e ust. 1 i 1a PSW ustalony nowelizacją PSW wprowadzoną art. 6 ustawy z 4.11.2016 r. o zmianie niektórych ustaw określających warunki prowadzenia działalności innowacyjnej, opublikowanej w Dz.U. z 2016 r. poz. 1933. *Nota bene*, uchwalona nowa treść art. 86e ust. 1 zd. 2 jest niejednoznaczna i dopiero lektura uzasadnienia projektu wskazuje na intencję projektodawcy, aby oświadczenie pracownika dotyczyło zainteresowania przeniesieniem praw przez uczelnię na jego rzecz, a nie przeniesieniem praw przez pracownika na uczelnię. Zob. <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=789>, 9.06.2017.

⁶ Ustalenie innego momentu nabycia praw do wyników badań naukowych i prac rozwojowych sprawiłoby zarazem, że pod znakiem zapytania stałaby możliwość przeprowadzenia przez uczelnię komercjalizacji. Z perspektywy racjonalności rozwiązań normatywnych nie do przyjęcia jest sytuacja, w której uczelnia podejmuje czynności związane z komercjalizacją wobec przedmiotu, do którego nie posiada praw.

Powyższe ustalenie będzie miało istotne znaczenie dla dalszych rozważań prowadzonych w niniejszej pracy.

Jakkolwiek wprowadzone w PSW rozwiązanie wiąże się dla pracownika naukowego z pewnymi uciążliwościami (konieczność zgłoszenia wyniku badań i prac rozwojowych wynikająca z art. 86e ust. 1, brak możliwości wdrożenia tych wyników we własnym zakresie, konieczność zachowania ich poufności oraz współdziałania w procesie komercjalizacji – tak art. 86e ust. 5), ma zarazem dla niego niezaprzeczalny walor. Ustawa przenosi ciężar czynności organizacyjnych, technicznych i marketingowych związanych z praktycznym wdrożeniem zgłoszonych wyników badań i prac rozwojowych na uczelnię (pracownik zobowiązany jest jedynie do współdziałania), przyznaje jednocześnie pracownikowi prawo do udziału w osiągniętych przez uczelnię przychodach z komercjalizacji zgłoszonego wyniku. Zasady udziału pracownika w tych przychodach stawiają pracownika w uprzywilejowanej pozycji. Ma on mianowicie (zgodnie z art. 86f ust. 1 PSW) prawo do dodatkowego wynagrodzenia w postaci co najmniej 50% środków uzyskanych w wyniku komercjalizacji bezpośredniej lub pośredniej, pomniejszonych o nie więcej niż 25% kosztów związanych bezpośrednio z tą komercjalizacją. Innymi słowy: uczelnia może tylko w niewielkim zakresie obniżyć przychód z komercjalizacji będący przedmiotem podziału (zawsze co najmniej 75% kosztów pozostanie po jej stronie), zaś pracownik-twórca zawsze otrzyma co najmniej połowę środków do podziału. Podobnie korzystnie kształtuje się sytuacja pracownika-twórcy w przypadku, gdy w efekcie decyzji uczelni o nie komercjalizacji wyniku badań lub prac rozwojowych, uczelnia przenosi na pracownika prawa do wyniku badań lub prac rozwojowych. Co prawda, w przypadku wdrożenia takiego wyniku przez pracownika musi on podzielić się przychodem z uczelnią, ale udział uczelni w tym przychodzie nie może wynieść więcej niż 25%, a dodatkowo pracownik będzie uprawniony do odliczenia 25% kosztów (art. 86f ust. 2 PSW).

Treść art. 86d pkt 1 PSW jasno wskazuje, że zjawisko komercjalizacji i unormowania jej dotyczące odnosić się będą przede wszystkim do wyników badań naukowych stanowiących przedmioty praw własności przemysłowej (wynalazków, wzorów przemysłowych, odmian roślin etc.). Problematyczny interpretacyjnie jest natomiast zakres przedmiotowy pojęcia przedmiotu komercjalizacji, o którym mowa w art. 86d pkt 1 PSW, tzn. wyników prac rozwojowych. W PSW ustawodawca nie definiuje tego pojęcia i nie poświęca mu szczególnej uwagi. Stwarza to potrzebę poszukiwania znaczenia terminu „wyniki prac rozwojowych” bądź w innych, pokrewnych PSW, aktach normatywnych, bądź – w braku adekwatnego materiału normatywnego – w ujęciach zwyczajowych ustalonych w praktyce. Szczęśliwie, mamy do czynienia z pierwszą sytuacją. Pojęcie prac rozwojowych zostało dookreślone w akcie normatywnym, którego funkcjonalny związek z PSW wydaje się bezsporny: w ustawie z 30.04.2010 r. o zasadach

finansowania nauki⁷. Art. 2 pkt 4 w/w ustawy definiuje prace rozwojowe jako „nabywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności z dziedziny nauki, technologii i działalności gospodarczej oraz innej wiedzy i umiejętności do planowania produkcji oraz tworzenia i projektowania nowych, zmienionych lub ulepszonych produktów, procesów i usług”. Przytoczona definicja niesie bardzo szerokie ujęcie kategorii pojęciowej „prac rozwojowych”⁸ i otwiera pole do analiz i refleksji nad kwestią kwalifikowania do komercjalizacji również utworów – przedmiotów prawa autorskiego, w tym posiadających specyficzny status podmiotowy utworów naukowych stworzonych przez pracownika uczelni wyższej w efekcie wykonywania obowiązków ze stosunku pracy (pracowniczych utworów naukowych). Na potrzebę takich analiz wskazuje również treść art. 86e ust. 2 PSW, w której ustawodawca powołuje się – obok wyników badań naukowych, prac rozwojowych i know-how – również na informacje i utwory, związane z takimi wynikami. Problem ten był poruszany w dotychczasowej literaturze⁹, niemniej jednak zaprezentowane stanowiska nie doprowadziły do usunięcia wszystkich wątpliwości. Warto również zwrócić uwagę na stanowisko Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wyrażane w odpowiedzi na wystąpienie Stowarzyszenia Rzeczników Patentowych Szkół Wyższych, zgodnie z którym jako wyniki prac rozwojowych mogą kwalifikować się takie kategorie utworów jak programy komputerowe i bazy danych.¹⁰

W polskim piśmiennictwie nie brakuje wypowiedzi odnoszących się do utworu naukowego. Zagadnieniem tym zajmowali się m.in. R. Markiewicz, B. Giesen, A. Górnicz-Mulcahy, M. Poźniak-Niedzielska, G. Tylec, D. Sokołowska, A. Szewc oraz autor niniejszego opracowania¹¹ Ramy niniejszego opracowania

⁷ Dz.U. z 2010 r., nr 96 poz. 615).

⁸ Zwraca na to uwagę K.Czub w: *Zakres przedmiotowy komercjalizacji własności intelektualnej w publicznych szkołach wyższych* PiP z 2016 r. z. 10, s. 68.

⁹ Zob. m.in. K.Czub *op.cit.* s.69-71, M.Salamonowicz *op.cit.* s. 162-173, J.Chlebny *Prawa do wyników badań naukowych i prac rozwojowych dokonanych przez pracownika oraz zasady ich komercjalizacji w świetle ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym „Wynalazczość i Ochrona Własności Intelektualnej”* z 2016 r. z.39: *Ochrona i zarządzanie własnością intelektualną w szkołach wyższych w świetle obowiązujących przepisów oraz praktyki – wybrane zagadnienia.*, s. 33

¹⁰ Stanowisko z 27.11.2014 r. DIR.ZSA.555.67.2014, przytaczane za M.Salamonowicz *op.cit.* s.149-156.

¹¹ Zob. R.Markiewicz *Ochrona prac naukowych*, Warszawa-Kraków 1990, B.Giesen *Plagiat dzieł naukowych – zagadnienia wybrane*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej 112/2011, A.Górnicz-Mulcahy, *Utwór naukowy jako przedmiot ochrony autorskoprawnej* w: Marszałkowska-Krześ, E.B. (red.), *Aktualne zagadnienia prawa prywatnego*, Wrocław 2012, s. 41-63, M. Poźniak-Niedzielska, G.Tylec, *Działalność naukowo-dydaktyczna na wyższej uczelni w świetle prawa autorskiego*, PiP z 2009 r. z. 5 s. 33-48, D.Sokołowska *Pojęcie i postacie utworu naukowego w świetle prawa autorskiego* RPEiS z 2015 r. z. 2 s. 75-89, A.Szewc, *Dzieła naukowe i ich status w prawie autorskim*, PiP z 1997 z. 10, G.Tylec *Z problematyki ochrony prawnoautorskiej dzieła naukowego*, Przegląd Prawno-Ekonomiczny z 2009 r. z. 2 s. 28-34, W.Machała *Ochrona i eksploatacja utworu naukowego. Zagadnienia wybrane* w „Wynalazczość i Ochrona Własności

nie pozwalają na ich wyczerpującą prezentację, z punktu widzenia omawianego problemu nie jest ona zresztą niezbędna. Wystarczy syntetycznie stwierdzić za D. Flisakiem, że „Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem przynależność utworu do kategorii naukowych jest wyznaczona jego treścią, która po pierwsze jest rezultatem naukowego procesu poznawczego oraz, po drugie, jest zorientowana w swej podstawowej funkcji komunikacyjnej na przedstawienie obiektywnie istniejącej rzeczywistości”.¹² Oczywiście, istnieje problem definicji „naukowego procesu poznawczego”. Z reguły poruszamy się tutaj w sferze ustaleń intuicyjnych, jakkolwiek można szukać przybliżeń, *jak to zostało proponowane przez autora niniejszej pracy w opracowaniu pt. „Ochrona i eksploatacja utworu naukowego. Zagadnienia wybrane”*: „proces ten opiera się na wysiłku intelektualnym według założonej u jego zarania metody, jest procesem systematycznego i zdyscyplinowanego myślenia odnoszącego się do wybranego obiektu badań”.¹³ Dla rozważań prowadzonych w niniejszej pracy ma jednak znaczenie konstatacja, iż taki proces zdyscyplinowanego i systematycznego myślenia, którego efektem jest przedstawienie obiektywnie istniejącej rzeczywistości (szeroko rozumianej – tzn. obejmującej również zjawiska będące obiektem zainteresowania nauk humanistycznych i społecznych takie jak życie społeczne lub systemy prawne), może sprowadzać się również do łączenia, kształtowania i wykorzystywania ustalonej wcześniej i dostępnej wiedzy i umiejętności z dziedziny nauki, technologii i działalności gospodarczej oraz innej wiedzy i umiejętności, czego rezultatem będzie potencjalnie wypracowanie nowego lub zmodyfikowanego produktu lub usługi. Taka sytuacja będzie miała miejsce m. in. w przypadku przedstawienia rozumowania naukowego odnoszącego się do modelu analizy wpływu określonych metod komunikacji w mediach społecznościowych na decyzje wyborców, stworzonego z wykorzystaniem dostępnych danych statystycznych i wiedzy psychologicznej i socjologicznej. Taki utwór naukowy będzie jednocześnie wynikiem pracy rozwojowej w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy o zasadach finansowania nauki, ponieważ efektem wykorzystania dostępnej wiedzy może być chociażby usługa kształtowania preferencji wyborczych. W tym kontekście nieuzasadniony wydaje się pogląd, kategorycznie wyrażony przez J.Chlebny, że „z pewnością pojęciem wyników prac rozwojowych nie można objąć pracowniczych utworów naukowych”.¹⁴

Status prawny stworzonych przez pracownika uczelni wyższej wyników prac rozwojowych i pracowniczych utworów naukowych jest zasadniczo odmienny.

Intelektualnej” z 2016 r. z.39: *Ochrona i zarządzanie własnością intelektualną w szkołach wyższych w świetle obowiązujących przepisów oraz praktyki – wybrane zagadnienia.*, s. 99-110.

¹² D.Flisak w D.Flisak [red.] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex* Warszawa 2014, s. 205.

¹³ W.Machała *op.cit.* s. 100.

¹⁴ J.Chlebny *op.cit.* s. 33.

Jak wyjaśniłem powyżej, z przepisów PSW wynika, że autorskie prawa majątkowe do utworów stanowiących wyniki prac rozwojowych przysługują w sposób pierwotny uczelni zatrudniającej twórcę, a ten może uzyskać te prawa jedynie w sposób pochodny w przypadku przyjęcia oferty złożonej przez uczelnię w trybie art. 86e ust. 2 PSW. Natomiast, w odniesieniu do pracowniczych utworów naukowych – zgodnie z art. 14 ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (dalej: „UPAPP”)¹⁵ – twórca-pracownik zachowuje autorskie prawa majątkowe, a uczelni-pracodawcy przysługuje jedynie pierwszeństwo opublikowania takiego utworu. Realizację tego uprawnienia dodatkowo komplikuje jednak okoliczność, że z uwagi na nieprzyznanie uczelni w art. 14 konkretnych uprawnień do eksploatacji utworu publikacja może nastąpić jedynie na podstawie umowy z twórcą-pracownikiem regulującej kwestie prawnoautorskie (i co do zasady za dodatkowym wynagrodzeniem). Uczelnia może również korzystać z materiału naukowego zawartego w utworze i udostępniać go osobom trzecim, lecz tylko wtedy, gdy wynika to z uzgodnionego przez pracodawcę i pracownika przeznaczenia utworu lub zostało to postanowione w umowie między tymi stronami. Normy zapisane w art. 14 UPAPP mają charakter dyspozytywny, tzn. umowa o pracę pomiędzy pracownikiem naukowym a uczelnią może inaczej określać zakres praw i obowiązków stron odnośnie do pracowniczych utworów naukowych. Modyfikacja może polegać tu zarówno na zastrzeżeniu, że autorskie prawa majątkowe do pracowniczych utworów naukowych przysługiwać będą uczelni (n.p. na analogicznych zasadach jak określone w odniesieniu do innych utworów pracowniczych – art. 12 UPAPP), jak i na rezygnacji przez uczelnię z pierwszeństwa określonego w art. 14 i pozostawieniu pełnej swobody publikacyjnej twórcy-pracownikowi.¹⁶

Zważywszy na to, że ten sam byt może kwalifikować się zarówno jako pracowniczy utwór naukowy jak i wynik prac rozwojowych, oraz na opisany wyżej zasadniczo różną sytuację prawną zainteresowanych (twórcy-pracownika i uczelni) w zależności od tego, jaka kwalifikacja zostanie dokonana, kluczowym problemem okazuje się kwestia ustalenia pierwszeństwa którejs z konkurencyjnych kwalifikacji. Jak się wydaje, właściwą metodą będzie tutaj zastosowanie dyrektywy wykładni: *lex specialis derogat legi generali*. Ustalenie – według tej dyrektywy – relacji pomiędzy art. 86d-86e PSW i art. 2 pkt 4 ustawy o zasadach finansowania nauki z jednej strony a art. 14 UPAPP z drugiej nie jest jednak proste. Jak wspomniano wyżej, art. 2 pkt 4 ustawy o zasadach finansowania nauki zawiera bardzo szeroką definicję pojęcia prac rozwojowych (obejmującą zdecydowanie szerszy zakres zjawisk niż utwory), a zarazem zakres normowania

¹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 666, ze zm.

¹⁶ Na to drugie rozwiązanie zdecydował się n.p. Uniwersytet Warszawski. Zob. par. 13 ust. 4 Regulaminu zarządzania własnością intelektualną na Uniwersytecie Warszawskim (uchwała nr 68 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z 22.03.2017 r. (opubl. w Monitorze UW z 2017 r. poz. 80).

art. 86d PSW jest ogólny i – ponownie – szerszy niż status prawny pracowniczych utworów naukowych. Z drugiej jednak strony, art. 14 UPAPP dotyczy wszystkich pracowniczych utworów naukowych, spośród których tylko niewielka część będzie jednocześnie wynikami prac rozwojowych w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy o zasadach finansowania nauki. Trzeba też mieć na względzie, że aktem normatywnym ogólnie regulującym status prawny utworów jest UPAPP, a PSW i ustawa o zasadach finansowania nauki odnosi się do tego zagadnienia marginalnie. Idąc dalej, wypada zauważyć, że utwory – wyniki prac rozwojowych to znikoma część przejawów ludzkiej twórczości o indywidualnym charakterze. Argumenty powyższe przesądzają, w mojej ocenie, o tym, że w relacji pomiędzy art. 14 UPAPP a art. 86d-86e PSW i art. 2 pkt 4 ustawy o zasadach finansowania nauki, to przepis UPAPP ma charakter normy generalnej, a przepisy PSW i ustawy o zasadach finansowania nauki wprowadzają od niej wyjątek. Ergo, pracowniczy utwór naukowy, który kwalifikuje się jako wynik pracy rozwojowej, podlega procedurze komercjalizacji, a autorskie prawa majątkowe do takiego utworu przysługują uczelni zatrudniającej twórcę.

Dogmatyczne rozwiązywanie problemu statusu prawnego pracowniczych utworów naukowych będących jednocześnie wynikami prac rozwojowych nie usuwa jednak komplikacji praktycznych. Przede wszystkim pozostaje daleko idąca niepewność związana z oceną, czy w konkretnym przypadku stworzenie utworu wiązało się z łączeniem, kształtowaniem lub wykorzystaniem dostępnej wiedzy etc. w celu wypracowania nowego produktu czy usługi. Można bez wielkiego ryzyka błędu założyć, że wokół takiej oceny toczyć się będą spory, które co najmniej spowolnią proces komercjalizacji wyników prac rozwojowych, a mogą go nawet sparaliżować. Wspomniane zjawisko stanowić będzie poważną przeszkodę w procesie stymulowania innowacyjności. Dlatego korekta rozwiązań ustawowych wydaje się konieczna, przy czym jej kierunek wyznaczy wybór natury aksjologicznej: odpowiedź na pytanie, czyje interesy powinny mieć pierwszeństwo (twórcy-pracownika czy uczelni). Przed taką zmianą można próbować rozwiązać problem, powołując w ramach uczelni ciała wspierające zainteresowanych w ustaleniu, jaki charakter ma utwór (w przypadkach wątpliwych), ale jest to jedynie rozwiązanie doraźne.

Bibliografia:

- J. Chlebny, *Prawa do wyników badań naukowych i prac rozwojowych dokonanych przez pracownika oraz zasady ich komercjalizacji w świetle ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym „Wynalazczość i Ochrona Własności Intelektualnej” z 2016 r. z. 39: Ochrona i zarządzanie własnością intelektualną w szkołach wyższych w świetle obowiązujących przepisów oraz praktyki – wybrane zagadnienia*.
- K. Czub, w: *Zakres przedmiotowy komercjalizacji własności intelektualnej w publicznych szkołach wyższych PiP z 2016 r. z. 10*.

- D. Flisak [red.] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*. Warszawa 2014.
- B. Giesen *Plagiat dzieł naukowych – zagadnienia wybrane*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej 112/2011.
- A. Górnicz-Mulcahy, *Utwór naukowy jako przedmiot ochrony autorskoprawnej* w: Marszałkowska-Krześ, E.B. (red.), *Aktualne zagadnienia prawa prywatnego*, Wrocław 2012
- W. Machała *Ochrona i eksploatacja utworu naukowego. Zagadnienia wybrane* w „Wynalazczość i Ochrona Własności Intelektualnej” z 2016 r. z.39: *Ochrona i zarządzanie własnością intelektualną w szkołach wyższych w świetle obowiązujących przepisów oraz praktyki – wybrane zagadnienia*.
- R. Markiewicz, *Ochrona prac naukowych*, Warszawa-Kraków 1990.
- A. Niewęglowski, *Wyniki prac badawczych w obrocie cywilnoprawnym* Warszawa 2010.
- M. Poźniak-Niedzielska, G.Tylec, *Działalność naukowo-dydaktyczna na wyższej uczelni w świetle prawa autorskiego*, PiP z 2009 r. z. 5.
- M. Salamonowicz, *Prawna regulacja komercjalizacji własności intelektualnej publicznych szkół wyższych* Warszawa 2016.
- D. Sokołowska, *Pojęcie i postacie utworu naukowego w świetle prawa autorskiego* RPEiS z 2015 r. z. 2
- A. Szewc, *Dzieła naukowe i ich status w prawie autorskim*, PiP z 1997 z. 10.
- P. Ślęzak [red.] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz* Warszawa 2017.
- G.Tylec *Z problematyki ochrony prawnoautorskiej dzieła naukowego*, Przegląd Prawno-Ekonomiczny z 2009 r. z. 2.

Streszczenie:

W niniejszym artykule analizowany jest stosunek pomiędzy normami art. 14 ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych i art. 86d i n. ustawy z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (wprowadzonych nowelizacją z 2014 r.). Doniosłość poruszonego zagadnienia wynika z faktu, że ten sam efekt wysiłku intelektualnego pracownika uczelni wyższej może kwalifikować się zarówno jako utwór naukowy (do którego zastosowanie ma art. 14 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych), jak i wynik prac rozwojowych (do którego odnosi się art. 86d i n. Prawa o szkolnictwie wyższym), a status prawny wynikający z art. 14 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych i art. 86d Prawa o szkolnictwie wyższym jest odmienny. Zgodnie z art. 14 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych uczelni, której pracownik stworzył utwór naukowy, nie przysługują – co do zasady – autorskie prawa majątkowe do tego utworu, a jedynie pierwszeństwo jego publikacji (na podstawie odrębnej umowy zawartej z twórcą). Natomiast, zgodnie z art. 86d i n. Prawa o szkolnictwie wyższym, autorskie prawa majątkowe do utworu będącego jednocześnie wynikiem prac rozwojowych przysługują uczelni, która może ten wynik poddać procesowi komercjalizacji lub przenieść prawa do niego na twórcę (jeżeli od komercjalizacji odstępuje). Też artykułu jest, iż zastosowanie dyrektywy wykładni *lex specialis derogat legi generali* usuwa kolizję pomiędzy badanymi normami i każe względem utworów stanowiących jednocześnie wyniki prac rozwojowych stosować art. 86d i n. Prawa o szkolnictwie wyższym. W związku z powyższym autorskie prawa majątkowe do tej kategorii utworów naukowych przysługują uczelni.

Słowa kluczowe: rezultat twórczy, wynik prac rozwojowych, utwór naukowy, komercjalizacja, uczelnia wyższa, prawo autorskie.

Scientific work and commercialisation of effects of creativity according to the Law on Higher Education

Summary:

It is believed that universities may play principal role in the process of innovations. It is crucial to provide adequate legal background to enhance academics to create on the one hand, and to enable universities to put the effects of academics' creativity on the market – on the other hand. The provision of such legal framework was the main purpose of the recent amendment to Law on Higher Education. However, the adopted rules have left some extent of uncertainty as regards the legal status of works created by academics. This article focuses on the issue of the status of copyrighted scientific works. In principle, such works are not subject to employer's copyright (regulated by art. 12 and 74 section 3 of Law on Copyright and Neighbouring Rights), the employer (university or other establishment of higher education) is only granted the priority regarding the publication of employee's work (provided that certain additional conditions are met) – art. 14 of Law on Copyright and Neighbouring Rights. Thus, university's position vis-a-vis their employees works is somehow weak, and additionally the enforcement of priority granted by virtue of art. 14 is dubious. On the other hand, Law on Higher Education (as amended) provides that university hold rights to effects of its employee's development works and may commercialise them or transfer rights thereto (art. 86d and following of Law on Higher Education). These effects of development works may in some cases be scientific works as well (eg. concept of market use of certain data may constitute an effect of development works and scientific work at the same time). It is therefore crucial to assess which legal rule applies to objects being scientific works and effects of development works at the same time. It is argued that according to principle *lex specialis derogat legi generali* art. 86d of Law on Higher Education has priority before art. 14 of Law on Copyright and Neighbouring Rights, although some authors hold the contrary opinion.

Keywords: scientific work, effect of development works, commercialisation, university, copyright.
